

สะเดาไทย

สะเดาไทย

ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน
สำนักส่งเสริมการปลูกป่า
กรมป่าไม้

ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน
สำนักส่งเสริมการปลูกป่า
กรมป่าไม้

คำนำ

กรมป่าไม้ได้จัดทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลพันธุ์ไม้ฉบับนี้ขึ้นเพื่อให้เกษตรกรผู้สนใจปลูกพันธุ์ไม้สะเดาไทย นำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการตัดสินใจเลือกพันธุ์ไม้ที่จะใช้ในการปลูกสร้างสวนป่าให้เหมาะสมกับที่ดินของตนเอง โดยรวบรวมผลการศึกษาและผลงานวิจัยของนักวิชาการป่าไม้ ตลอดจนตัวอย่างการดำเนินการปลูกไม้ ออกเป็นหัวข้อหลักๆ ได้แก่ ลักษณะทั่วไปของต้นไม้ ปัจจัยแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโต อัตราการเจริญเติบโต ปัจจัยและขั้นตอนการบำรุงรักษาสวนป่าที่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตการลงทุนและผลตอบแทนจากการปลูกต้นไม้มากขึ้น เพื่อสร้างรายได้จากการปลูกต้นไม้ชนิดนี้ อีกทั้งยังช่วยฟื้นฟูป่าไม้ ช่วยแก้ปัญหาสภาวะโลกร้อน

ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า ในฐานะผู้รับผิดชอบการส่งเสริมปลูกป่าภาคเอกชน จึงขอขอบคุณนักวิชาการป่าไม้ผู้เขียนทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่มีส่วนช่วยให้การส่งเสริมการปลูกป่าภาคเอกชนบรรลุผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น และหวังว่าจะได้รับความร่วมมือในการเผยแพร่สาระข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้สร้างสวนป่าเพิ่มมากยิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน
สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้
2553

	หน้า
คำนำ	1
สะเดาไทย	3
ลักษณะทั่วไป	4
พื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูก	5
การขยายพันธุ์และการผลิตกล้า	6
การปฏิบัติกับเมล็ดสะเดาไทยก่อนการเพาะ	8
การเตรียมพื้นที่ปลูก การปลูก และการดูแลรักษา	10
การใช้ประโยชน์	14

สะเดาไทย

ชื่อวิทยาศาสตร์	<i>Azadirachta indica</i> A.Juss var. <i>siamensis</i> Valetou
ชื่อวงศ์	MELIACEAE
ชื่อสามัญ	สะเดา (ภาคกลาง) , สะเดาบ้าน (ทั่วไป) , กะเดา (ภาคใต้) และสะเลียม(ภาคเหนือ)
ชื่อภาษาอังกฤษ	Necm, Nim, Margosa, Yepa, Tamaka

สะเดาไทยเป็นพันธุ์ไม้อีกชนิดหนึ่งที่น่าสนใจในการลงทุนปลูกสร้างสวนป่า เนื่องจากสะเดาเป็นไม้ไทยที่โตค่อนข้างเร็วและทนไฟ แดงหน่อได้ดี สัตว์เลี้ยงไม่ทำอันตราย ปัญหาเกี่ยวกับแมลงและโรคที่ทำอันตรายมีน้อย ใบและดอกเป็นอาหาร เมล็ดและใบแห้ง ใ้ทำยาฆ่าแมลงบางชนิดได้ เนื้อไม้เหมาะสำหรับใช้ในการก่อสร้างและใช้ทำเชื้อเพลิงจึงควรที่จะส่งเสริมและเผยแพร่ให้มีการปลูกสร้างสวนไม้สะเดาไทยให้กว้างขวางต่อไป ปลูก ไม้สะเดา จะมีอยู่ 3 ชนิด คือ สะเดาไทย สะเดาอินเดีย และสะเดาเทเบมหรือไม้เทเบม สำหรับสะเดาไทยจะกระจายทั่วไปในประเทศไทย พม่า ลาว เขมร สะเดาอินเดียมีน้อย ในประเทศไทย จะนำมาปลูกเป็นไม้ประดับเป็นส่วนใหญ่ ส่วนสะเดาเทเบมจะขึ้นในภาคใต้ ของไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย ในเอกสารฉบับนี้ ต่อไปจะใช้คำว่าสะเดาแทนคำว่า สะเดาไทย และจะกล่าวเฉพาะการปลูกไม้สะเดาไทยเท่านั้น

ลักษณะทั่วไป

ไม้สะเดาเป็นไม้ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีระบบรากหยั่งลึก เรือนยอดกลม เป็นพุ่มหนาที่รูปไข่ให้ร่มเงาดี ชอบแสง มีช่วงลำต้นสั้น แตกกิ่งก้านจากด้านล่างของลำต้นกลับไปสู่เรือนยอด

ลำต้น มีเปลือกนอกค่อนข้างหนา สีเทาแก่ แตกเป็นร่องและเบี้ยวสลับกันไป ตามความยาวของลำต้น แก่นไม้มีสีน้ำตาลแดงมีความแข็งแรงและทนทานมาก เปลือกของกิ่งจะค่อนข้างเรียบ

ใบ ใบสีเขียวเข้ม ขอบใบหยักเป็นฟันเลื่อยแต่ปลายของฟันเลื่อยอยู่ โคนใบเบี้ยว แตกกว้างกว่าฐานใบ เบื้องกันเล็กน้อย ปลายใบแหลม ใบเรียงตัวแบบสลับ ใบย่อยเรียงตัวแบบตรงกันข้าม ใบบริเวณพื้นที่มีความแห้งแล้งไม้สะเดาจะทิ้งใบที่อยู่เฉพาะส่วนล่าง ประมาณเดือนเมษายน-มิถุนายน และใบใหม่จะผลิขึ้นอย่างรวดเร็วช่วงเดือนมิถุนายน-เมษายน ช่วงนี้ต้นสะเดาจะแทงยอดอ่อนพุ่งขึ้นไปอย่างรวดเร็ว

ดอก เป็นช่อโตตามง่ามใบตอนปลายกิ่ง ดอกเล็กสีเทามีกลิ่นหอมอ่อนๆ มีกลีบดอกและกลีบเลี้ยงอย่างละ 5 กลีบ ดอกจะออกกระหว่างเดือนธันวาคม-มกราคม

ผลและเมล็ด ผลสะเดามีลักษณะคล้ายผลองุ่น ผิวเรียบ ขนาดของผลยาวประมาณ 1.5-2.0 เซนติเมตร และกว้างประมาณ 1 เซนติเมตร ผลสุกมีสีเหลืองอมเขียว ภายในมีเมล็ด 1-2 เมล็ด แต่โดยปกติจะมีเพียง 1 เมล็ด เมล็ดจะมีผิวค่อนข้างเรียบ หรือแตกเป็นร่องเล็กๆ ตามความยาว ผิวสีเหลืองซีดหรือสีขาว ลักษณะกลมรี ขนาดประมาณ 0.5-1.5 เซนติเมตร ผลจะแก่ ประมาณปลายเดือนมีนาคม-พฤษภาคม แล้วแต่สภาพท้องถิ่น เมล็ดมีน้ำมันประมาณ 45 เปอร์เซ็นต์ของการสุก มีการสูญเสียความมีชีวิตเมล็ดรวดเร็วมาก จึงไม่สามารถเก็บไว้ได้นานนัก เมล็ดเมื่อเก็บจากต้นแล้วทำการเพาะทันที ใบปลีดำนั้นจะมีเปอร์เซ็นต์การงอกสูงกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ แต่หากรักษาไว้นานเกินกว่า 20-30 วัน สภาพการเก็บปกติจะสูญเสียเปอร์เซ็นต์การงอกไปหมด โดยปกติต้นสะเดาจะให้เมล็ดเป็นจำนวนมากตั้งแต่อายุ 5 ปีขึ้นไป

พื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูก

สะเดาสามารถเจริญงอกงามในท้องที่มีอากาศชื้นและร้อนมีอุณหภูมิสูงถึง 44 องศาเซลเซียส ในระดับความสูงจากระดับน้ำทะเล 50-500 เมตร ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 450-1,150 มิลลิเมตร/ปี (พรศักดิ์, 2532) และสามารถขึ้นได้ในสภาพดินเกือบทุกชนิด ที่มีความเป็นกรดเล็กน้อย pH ควรอยู่ระหว่าง 6.2-6.5 รวมทั้งดินที่มีความแห้งแล้ง ดินเหนียว ดินตม และดินดิน แต่พื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมขังเสมอและพื้นที่ดินเค็มจัด ไม้สะเดาเจริญเติบโตช้ามากหรืออาจตายได้ (Troup, 1921)

การขยายพันธุ์และการผลิตกล้า

สะเดาสามารถให้เมล็ดมากในแต่ละปีและมีเปอร์เซ็นต์การงอกสูง และมีความสามารถในการแตกหน่อได้ดี ดังนั้น การขยายพันธุ์จึงทำได้ทั้งวิธีแบบไม่อาศัยเพศและแบบอาศัยเพศ

1. การขยายพันธุ์แบบไม่อาศัยเพศ สามารถทำได้โดยขุดหน่อที่แตกจากรากมาชำในแปลงเพาะสักกระยะหนึ่งจนตั้งตัวได้ แล้วนำมาชำลงในถุงพลาสติก หรือทำโดยการตัดรากที่ขุดมาจากแม่ไม้เป็นท่อนๆ ยาวประมาณ 5-10 เซนติเมตร ขนาดความโตเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.3-0.5 เซนติเมตร ชำลงในแปลงเพาะรดน้ำให้ชุ่มประมาณ 1 เดือน หน่อที่จะแตกออกมาแล้วย้ายชำลงในถุงพลาสติก ก็จะได้อกล้าไม้ที่โตได้ขนาดทันปลูกในฤดูกาลปลูก เหมาะสำหรับพื้นที่ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการขาดแคลนเรื่องเมล็ดและวิธีการนี้จะรักษาลักษณะทางพันธุกรรมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี

2. การขยายพันธุ์แบบอาศัยเพศ เป็นการเร่งรีบผลิตกล้าไม้จากการเพาะเมล็ด (ผล) เมล็ดที่เก็บมาควรรีบเพาะทันที เนื่องจากเมล็ดสะเดามีข้อจำกัดอยู่อย่างหนึ่งคือ ไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน เพราะเมล็ดจะสูญเสียอัตราการงอกเร็วมาก

2.1 การเก็บผลและเมล็ด มี 2 วิธี

1) เก็บจากต้นโดยใช้ตะขอตัดข้อผลหรือตัดจากกิ่งลงมาในขณะที่ผลยังไม่แก่จัดถึงกับร่วงหล่น เมล็ดจะยังมีเนื้อเยื่อหุ้มอยู่ ซึ่งก่อนเพาะจะต้องเอาเนื้อเยื่อออกก่อน การตัดกิ่งไม่ควรจะตัดกิ่งใหญ่เกินไปเพราะจะมีผลต่อการผลิตเมล็ดในปีต่อไป

2) เก็บตามโคนต้นที่ร่วงหล่นจากต้นแม่หรือโคนต้นไม้อื่นที่อยู่ใกล้เคียง เพราะตามปกติเมื่อผลสุกแก่ นก ค้างคาว จะชอบกินเนื้อมากของผลและคายเมล็ดทิ้งไว้ หากเมล็ดไม่แก่นักก็สามารถเก็บเพาะได้

2.2 วิธีปฏิบัติต่อผลและเมล็ด ผลที่เก็บมาซึ่งมีเนื้อเยื่อหุ้มเมล็ดอยู่ ถ้าเพาะทั้งผล อัตราการงอกจะต่ำประมาณ 40-50 เปอร์เซ็นต์ เพราะวาก่อนเมล็ดจะงอก เนื้อของผลจะเกิดการหมักหมมมีเชื้อราเกิดขึ้นเข้ามาทำลายการงอกของเมล็ดให้น้อยลง วิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดก่อนเพาะควรนำผลมาขย้านเอาเนื้อเยื่อหุ้มเมล็ดออกเสียก่อน โดยขย้านกับทรายและล้างน้ำ เพื่อให้เนื้อเยื่อหลุดออกไปแล้วนำไปเพาะหรือจะนำเมล็ดไปฝังในที่ร่มให้แห้งเสียก่อน จากนั้นภายในหนึ่งสัปดาห์นำไปเพาะ เมล็ดก็จะงอกดีเช่นเดียวกัน มีอัตราการงอกสูงประมาณ 90 เปอร์เซ็นต์ ขึ้นไป

การปฏิบัติกับเมล็ดสะเดาไทนก่อนการเพาะ

ผลสด

ล้างผลกับทราย

ล้างน้ำ / ผึ่ง

นำไปเพาะ (ภาชนะ 1 อาทิศจั)

ในกรณีที่ต้องเก็บเมล็ดไว้บ้างในช่วงไม่เกิน 1 เดือน วิธีการฝังใบไม้ให้แห้งเสียก่อน เป็นวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุด แต่อัตราการงอกของเมล็ดจะลดลงเรื่อยๆ เมื่อเก็บเมล็ดไว้นานขึ้น

2.3 การเพาะเมล็ด เมล็ดสะเดาจะมีลักษณะกลมรี โดยประมาณ 0.5-1.5 เซนติเมตร น้ำหนัก 1 กิโลกรัม จะมีเมล็ดประมาณ 4,000 เมล็ด การเพาะ อาจเพาะลงในถุงพลาสติกหรือลงแปลงเพาะก็ได้ การเพาะในแปลงเพาะทำได้โดยเตรียม แปลงเพาะที่มีดินร่วนปนทรายขนาดกว้าง 0.75-1 เมตร ขกแปลงสูงประมาณ 20 เซนติเมตร ขนาดความยาวแล้วแต่สภาพของพื้นที่ที่ใช้ จากนั้นหว่านเมล็ดให้กระจายทั่ว แปลง กลบดินหนาประมาณ 0.5 เซนติเมตร ขึ้นบนใช้ฟางคลุมเป็นชั้นบางๆ อีกชั้นหนึ่ง ปกคลุมหลังจากหว่านเมล็ดจะรดน้ำเช้าเย็น เมล็ดจะเริ่มงอกภายใน 5-7 วัน การเพาะโดย วิธีหว่านในแปลงเพาะมีข้อดีอย่างหนึ่งคือ ในกรณีที่ย้ายจากกล้าไม้ไม่ทันสามารถปล่อยให้โต ดำงินในแปลงเพาะได้ และในเมื่อไปก็ถอนกล้ามาลงแปลงให้มันมีลักษณะคล้ายเหง้าชำใน ถุงพลาสติก หรือในบริเวณพื้นที่ใดที่มีฝนตกดีก็สามารถถอนย้ายปลูกแบบไม่มีดินติดราก (เปลือยราก) ก็ได้ โดยอัตราการรอดตายไม่แตกต่างกับการปลูกด้วยกล้าไม้ที่จัดเตรียมใน ถุงพลาสติกมากนัก

ส่วนการเพาะลงในถุงพลาสติก ทำโดยการนำเมล็ดที่สมบูรณ์เพาะลงใน ถุงพลาสติกที่กรอกดินไว้โดยตรงจำนวนถุงละ 1-2 เมล็ด โดยใส่ตรงกลางถุงพลาสติก ลึก ประมาณ 0.5 เซนติเมตร จากผิวดินในถุงพลาสติก หลังจากนั้นรดน้ำเช้า-เย็น การเพาะ โดยวิธีนี้มีข้อดีอย่างหนึ่งคือไม่ต้องเสียเวลาในการย้ายจากกล้าไม้ลงในถุงพลาสติกและเมื่อ กล้าไม้โตพอที่จะปลูกได้ก็สามารถนำไปปลูกได้เลย

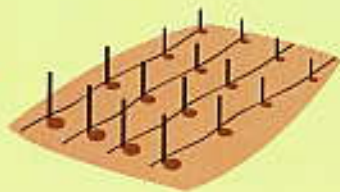
2.4 การย้ายจากกล้าไม้ ขนาดของกล้าในการย้ายลงถุงพลาสติกสามารถย้ายได้ ตั้งแต่รากเริ่มปริและแทงยอดอ่อนจนถึงกล้าใหญ่ สำหรับกล้าขนาดเล็กที่ย้ายชำ ควรย้าย เมื่อมีใบจริงไม่ต่ำกว่า 2 คู่ การถอนกล้าไปชำ ควรระวังอย่าให้รากขาด ดังนั้นการเตรียม ดินในแปลงเพาะจึงมีผลต่อการย้ายชำด้วย จะต้องใช้ดินร่วนหรือดินค่อนข้างเป็นทราย ก่อนถอนกล้าไปชำควรรดน้ำแปลงเพาะก่อนเพื่อช่วยการถอนกล้าไม้

การเตรียมพื้นที่ปลูก การปลูก และการดูแลรักษา

การเตรียมพื้นที่ในการปลูกขึ้นอยู่กับสภาพพื้นที่ สภาพดิน ซึ่งจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้

ไถพรวนไม่ทิ้งดิน

ปักหลักหมายระยะปลูก

25x25x25 ซม.
ขุดหลุมปลูก

1) ในสภาพพื้นที่แห้งแล้ง ได้แก่ พื้นที่ที่เป็นดินลูกรัง การเตรียมพื้นที่ปลูก จำเป็นต้องจัดทำอย่างละเอียด เพราะตามธรรมชาติสภาพพื้นที่แห้งแล้งที่เป็นดินลูกรังในฤดูแล้งพื้นผิวหน้าดินจะแข็ง เมื่อน้ำฝนตกลงมาไม่สามารถที่จะซึมลงสู่ดินชั้นล่างได้ น้ำฝนจะไหลลงไปตามผิวหน้าดินหมด ถึงแม้จะซึมลงไปได้บ้างก็เพียงระดับตื้น เป็นผลให้ดินระดับลึกมีความชื้นต่ำ นอกจากนี้ที่ระดับพื้นผิวดินจะมีพวกไม้แคระแกร็นขึ้นอยู่กระจัดกระจายทั่วไปซึ่งจะกีดขวางการเจริญเติบโตของไม้สะเดาที่จะปลูก ดังนั้นวิธีการเตรียมพื้นที่ที่ดีที่สุดก็โดยการใช้รถแทรกเตอร์ไถพรวนพวกไม้เค็มที่มีอยู่รอบๆ และเก็บไม้เล็กที่ไถออกสุมเผาในฤดูร้อนช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายนให้หมด จากนั้นก่อนเข้าฤดูฝนประมาณปลายเดือนเมษายนใช้รถแทรกเตอร์เข้าไถพรวน 2 ครั้ง การไถครั้งแรกแม้รถไถจะไถพรวนได้ไม่ลึก แต่การไถครั้งแรกมีวัตถุประสงค์เพื่อให้พื้นที่รองรับน้ำฝนที่ตกลงและซึมสู่ข้างล่าง หลังจากฝนตก 2-3 ครั้ง ใช้รถไถพรวนแปรกลับดินอีกครั้ง การไถครั้งที่สองรถไถจะพรวนได้ลึก การเตรียมพื้นที่อย่างละเอียดเช่นนี้ค่าใช้จ่ายในการลงทุนระยะแรกจะสูง แต่การปลูกไม้สะเดาจะได้ผลและจะเจริญเติบโตได้ดี อีกทั้งเป็นการกำจัดวัชพืชได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทุนค่าใช้จ่ายในการบำรุงดูแลรักษาในระยะหลังๆ

2) ในสภาพพื้นที่ที่เป็นไร่ร้างเก่า หรือพื้นดินกลิ้งกรวมที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ หรือพื้นที่ป่าที่ถูกแผ้วถางมาเป็นเวลานาน พื้นที่เหล่านี้มักจะมีปัญหาเกี่ยวกับวัชพืช การเตรียมพื้นที่ปลูกไม่จำเป็นต้องให้ละเอียดอย่างสภาพพื้นที่ที่กล่าวในข้อแรก ในขั้นตอนก่อนดำเนินการปักหลักหมายระยะปลูก และก่อนปลูกควรใช้รถแทรกเตอร์เข้าไถพรวนครั้งหนึ่ง เพื่อจะได้ลดการก่อกองของวัชพืชในระยะแรกของการปลูกไม้สะเดา อีกทั้งจะช่วยให้กล้าสะเดาตั้งตัวอย่างรวดเร็วและสามารถต่อสู้กับรากของพวกวัชพืชอื่นๆ ได้

หลังจากไถพรวนพื้นที่ปลูก ขั้นตอนต่อไปของการเตรียมพื้นที่จะต้องกระทำก็คือ การปักหลักหมายระยะปลูกและขุดหลุมปลูก สำหรับการปักหลักหมายระยะปลูกมีวัตถุประสงค์เพื่อให้หน่วยที่ปลูกและตรวจสอบการรอดตายของไม้ที่ปลูก การปลูกซ่อมในภายหลังและความสวยงามเป็นระเบียบในการปลูก หลักระยะปลูกที่ใช้ควรมีขนาดพอสังเกตได้ดี ทำจากวัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น และราคาถูกการปลูกเป็นระยะอีกประการหนึ่งก็เพื่อสะดวกในการฉายวัชพืชโดยเครื่องจักรหากจำเป็น และสะดวกต่อการปฏิบัติงานด้านอื่นๆ ด้วย ส่วนการขุดหลุมปลูกหากสามารถจัดเตรียมหลุมได้กว้างและลึกจะยิ่งเป็นการดีแต่จะสิ้นเปลืองและเสียค่าใช้จ่ายสูง พื้นที่ที่มีการจัดเตรียมอย่างดีโดยมีการไถพรวน ไม่จำเป็นต้องขุดหลุมกว้างและลึกขนาดของหลุมที่เหมาะสมในการปลูกคือขนาดกว้าง x ยาว x ลึก 25x25x25 เซนติเมตร หรือพอเหมาะที่จะกลบดินที่เพาะกล้าไม้สะเดาให้หมดพอดีก็เป็นการเพียงพอซึ่งพื้นที่ที่ผ่านการไถพรวนแล้ว การขุดหลุมสามารถกระทำได้ง่ายและรวดเร็ว

กล้าอายุ 4-5 เดือน

ฉีกถุงพลาสติกออก

กลบดินรอบต้นให้แน่น
ลึกกว่าระดับดิน 8-10 ซม.

การปลูก ปกติจะใช้วิธีจัดเตรียมกล้าไม้ในเรือนเพาะชำแล้วย้ายไปปลูก ขนาดของกล้าไม้ที่เหมาะสมในการย้ายปลูกอายุประมาณ 4-5 เดือน สูงประมาณ 20-30 เซนติเมตร การปลูกควรเลือกปลูกหลังจากวันที่ฝนตกหนัก และจะต้องฉีกถุงพลาสติกออก นำทั้งภายนอกหลุม กลบและกดดินรอบๆ ต้นไม้ให้แน่นระดับดินที่กลบลงในหลุมควรให้เป็นแอ่งลึกกว่าระดับดินโดยรอบประมาณ 8-10 เซนติเมตร เพื่อให้เป็นแอ่งรับน้ำฝนต่อไป ส่วนการใช้ระยะปลูกเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ปลูกและความต้องการใช้ไม้ในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยมีข้อแนะนำ ดังนี้คือ

1) การปลูกเพื่อต้องการขายไม้พืชนและเผาถ่าน ควรใช้รอบหมุนเวียนสั้นไม่เกิน 5 ปี โดยปลูกระยะ 2x2 เมตร ซึ่งระยะนี้จะปลูก 400 ต้น/ไร่ ในช่วง 2-3 ปีแรกอาจจะตัดต้นไม้หรือขายไม้ทำไม้พืชนหรือเผาถ่านหรือไม้ค้ำยันขนาดเล็กได้ โดยตัดต้นเว้นต้น

2) การปลูกเพื่อต้องการไม้ใหญ่ สำหรับใช้ในการก่อสร้างและทำเฟอร์นิเจอร์ ควรใช้รอบหมุนเวียน 15-20 ปี ระยะปลูกที่เหมาะสมในการปลูกคือ 2x4 และ 4x4 เมตร ซึ่งจะปลูกได้ 100-200 ต้น/ไร่ ในช่วงปีที่ 5 และ 10 อาจจะทำการตัด โดยตัดต้นเว้นต้น เพื่อนำมาใช้ในการเผาถ่านและทำไม้เสาเข็ม การปลูกพืชเกษตรกรรมเช่น ถั่วเหลือง พริก หรือมะเขือ สามารถทำได้หากใช้ระยะปลูกห่างกันตั้งแต่ 4 เมตรขึ้นไป

การบำรุงรักษาควรจะต้องมีการปฏิบัติ ดังนี้คือ

- 1) การกำจัดวัชพืช ไม้สะเดาเป็นไม้ที่ต้องการแสงมาก แม้ว่ากล้าไม้สะเดาจะมีความสามารถแข่งกับวัชพืชอื่นได้ดีก็ตาม แต่ในปีแรกจำเป็นจะต้องเอาใจใส่ด้วยวัชพืชในกรณีที่วัชพืชมาแข่งแย่งเบียดบัง ดังนั้นในการปลูกระยะแรกๆ จำต้องกำจัดวัชพืชไม่ให้สูงคลุมต้นแข่งแย่งแสงและอาหารจากต้นไม้ได้ อาจกระทำโดยการดายวัชพืชโดยใช้แรงคนหรืออาจใช้สารเคมีฉีดพ่นก็ได้
- 2) สัตว์เลี้ยง โดยปกติสัตว์เลี้ยงไม่นิยมกินใบและยอดสะเดา แต่อาจมีอันตรายจากการเหยียบย่ำ หรือเสียดสี จะทำให้เกิดความเสียหายได้
- 3) โรคและแมลง ปัญหาเรื่องโรคและแมลงมีน้อย อาจมีหนอนกัดกินใบของยอดอ่อนบ้าง ซึ่งเท่าที่พบในระยะจัดเตรียมกล้าจะมีแมลงเพลี้ยหอยดูดน้ำเลี้ยง ซึ่งจะพบในช่วงฤดูหนาวของกล้าไม้ในเรือนเพาะชำ ซึ่งแก้ไขโดยฉีดยาฆ่าแมลงที่มีฤทธิ์ดูดซึม เช่น ไดเมทโอเอต หรืออะไซดริน หรือดีดอยด์ทิง เป็นต้น
- 4) การใส่ปุ๋ย สำหรับสภาพพื้นที่ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำเมื่อกล้าไม้ที่ปลูกตั้งตัวได้แล้วควรเร่งการเจริญเติบโตให้เร็วขึ้น โดยการใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 หรือ 20-20-20 ประมาณ 1 ช้อนกาแฟต่อต้น โดยการพรวนดินรอบๆ โคนต้น แล้วโรยปุ๋ยตามรอยช่วงต้นของฤดูการเจริญเติบโต
- 5) การลิดกิ่ง ปกติไม้สะเดาเมื่อสูงประมาณ 1 เมตร ขึ้นไปจะเริ่มแตกกิ่งก้านเป็นพุ่ม หากต้องการให้สะเดามีลำต้นตรง สามารถใช้ประโยชน์ในการแปรรูปได้มากขึ้น จึงควรหมั่นลิดกิ่งอย่างสม่ำเสมอและอาจนำกิ่งมาทำประโยชน์ในรูปของเชื้อเพลิงได้
- 6) การตัดขยายระยะ สามารถทำการตัดได้ เมื่อต้นไม้มีเรือนยอดเบียดชิดติดกัน มีการแข่งแย่งกัน ทำให้อัตราการเจริญเติบโตลดลง โดยการตัดออกมาใช้ประโยชน์ในรูปไม้ขนาดเล็กได้ก่อน อาจตัดออกแถวเว้นแถวหรือเลือกตัดเฉพาะที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ออกมาใช้ก่อน ส่วนที่เหลือก็ปล่อยให้เจริญเติบโตต่อไป ต้นที่ตัดออกแล้วก็จะแตกเป็นหน่อต่อไป

7) การป้องกันไฟ ในสภาพธรรมชาติสะเดาเป็นไม้ทนไฟหากไฟไหม้เล็กน้อยหรือไม่รุนแรงมากนัก ไม้สะเดาแทบจะไม่ได้รับอันตรายเลย แต่หากไฟไหม้รุนแรงต้นเดิมอาจจะตายแต่จะแตกหน่อได้ใหม่ภายหลัง ดังนั้นไฟจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การเจริญเติบโตชะงักงันในช่วงระยะหนึ่ง และอาจทำให้เกิดแผลตามลำต้น ดังนั้นในช่วงระยะปีแรกและปีที่สองของการปลูกควรป้องกันไฟ โดยทำแนวกันไฟกว้างประมาณ 6-8 เมตรรอบๆ แปลงปลูก หลังจากไม้สะเดาเจริญเติบโตเรื่อยสุดเริ่มชิดกันหรือแผ่ออกปกคลุมพื้นที่ ปัญหาเรื่องไฟจะหมดไปหรือน้อยลงเพราะปริมาณวัชพืชน้อยลง

การใช้ประโยชน์

สะเดาเป็นไม้เอนกประสงค์มีประโยชน์แทบทุกส่วนไม่ว่าจะเป็น ใบ ดอก ผล เปลือก ลำต้น จะนำไปใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วน ซึ่งพอจะแยกกล่าวโดยย่อได้ดังนี้

1. ประโยชน์ของเนื้อไม้ เนื้อไม้สะเดามองดูคล้ายๆ กับเนื้อไม้มะฮอกกานี เหมาะสำหรับใช้ในการก่อสร้างและทำเฟอร์นิเจอร์เป็นอย่างยิ่ง ไม้เสาที่ทำจากไม้สะเดาค่อนข้างตรงแข็งแรงและพวกปลวกไม่ค่อยทำลาย ในประเทศไทยจากการสอบถามชาวบ้าน นิยมใช้ประโยชน์ในการก่อสร้างบ้านเรือน เช่น ทำเสาบาน ทำฝ้ายาน เครื่องรับน้ำหนักจากพวกคานตง นอกจากนี้ยังนิยมใช้ทำเครื่องมือ เครื่องใช้ เพราะไม้สะเดามีความทนทาน ชัดชั่งเงาได้ดี และเนื้อไม้มีสีขดง

ในด้านเชื้อเพลิง ไม้สะเดาจัดเป็นไม้ชนิดหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับปลูกเป็นไม้ฟืน เนื้อไม้หนักพอประมาณ มีความถ่วงจำเพาะ 0.56-0.85 ให้ความร้อนจำเพาะสูง ค่าความร้อนจะมีประมาณ 4,244-5,043 แคลอรี/กิโลกรัม

2. ประโยชน์ด้านอื่น

2.1 สกัดทำน้ำมัน เมล็ดของไม้สะเดาจะให้น้ำมันประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งน้ำมันที่ได้รับจะใช้ประโยชน์ในการทำน้ำมันเชื้อเพลิงจุดตะเกียง น้ำมันหล่อลื่นเครื่องยนต์

2.2 ทำปุ๋ย เมื่อรู้เมล็ดในช่วงขณะที่ถั่วเปลือกแข็งจะให้พวกแก๊สมีเทนสูง ส่วนใบและกิ่งจะช่วยปรับปรุงดิน ให้ทำเป็นปุ๋ยหมักและปุ๋ยอินทรีย์ เศษเหลือของเมล็ดหลังจากคั้นเอาน้ำมันไปแล้วใช้เป็นปุ๋ยได้เป็นอย่างดี เพราะมีธาตุอาหารมากกว่าปุ๋ยหมักมาก

2.3 อุตสาหกรรมเคมี เปลือกของไม้สะเดาจะมีสารจำพวกน้ำฝาด (แทนนิน) ประมาณ 12-14 เปอร์เซ็นต์ น้ำฝาดที่ได้จากการสกัดจากไม้สะเดาให้ประโยชน์ได้ดีกว่าน้ำฝาดที่ได้จากพืชชนิดอื่น น้ำมันที่ได้จากสะเดานิยมใช้ในการทำสบู่ผสมยารักษาโรคและเครื่องสำอาง

2.4 เป็นสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยใช้เมล็ดสะเดาตำในครกให้แหลก ห่อผ้าขาวบางไว้แล้วนำไปแช่น้ำ 1 คืน รอให้ส่วนของเมล็ดที่ผ่านผ้าขาวบางออกมาจนหมดแล้วเทเอาแต่น้ำไปใช้ หากเมล็ดที่ได้นำไปใส่ดิน ใช้ไล่แมลงในดินและเป็นปุ๋ยกับพืชได้ อัตราส่วนที่กรมส่งเสริมการเกษตรแนะนำคือ เมล็ดสะเดาสด 1 กิโลกรัมต่อน้ำ 1 ปี้น วิธีนี้เป็นวิธีที่สะดวกกับเกษตรกรมาก

โทษของสารสะเดา ซึ่งได้รวบรวมผลงานของนักวิจัยหลายท่านสรุปได้ว่าสารจากสะเดาไม่เป็นภัยต่อคน หนูและกระต่าย แต่จะเป็นภัยต่อปลาน้ำจืด *Gambusia* sp. และลูกอีตด ถ้าใช้ในอัตราความเข้มข้นสูงกว่า 0.4 เปอร์เซ็นต์

2.5 เป็นพืชสมุนไพรรักษาโรคในประเทศไทย สมุนไพรไทยแห่งประเทศไทย ได้จัดไม้สะเดาเป็นสมุนไพรชนิดหนึ่งโดยนำส่วนของต้นไม้มานำใช้ประโยชน์เป็นยารักษาโรคได้หลายอย่างคือ

- 2.5.1 เปลือกราก เปลือกต้น และผลอ่อน เป็นยาเจริญอาหาร แก้ไข้มาลาเรีย
- 2.5.2 เปลือกราก เป็นยาสมานแผล แก้บิด
- 2.5.3 ก้านใบ ผสมกับสมุนไพรชนิดอื่น แก้ไข้
- 2.5.4 ใบ เป็นยาพอกฝี
- 2.5.5 ใบ เมล็ด เป็นยาขับแมลงฆ่าเชื้อ
- 2.5.6 ใบอ่อนและดอก เป็นยาช่วยเจริญอาหารและช่วยย่อยอาหาร
- 2.5.7 ดอก แก้พิษเลือดกำเดา บำรุงธาตุ

- 2.5.8 ผล แก้วโรคหัวใจ
- 2.5.9 กระพี้ แก้วน้ำดีพิการ
- 2.5.10 แก่น แก้วสันเขียนอาเจียน
- 2.5.11 ราก แก้วลม เสมหะที่แน่นในอก และจุกคอ
- 2.5.12 ยาง ดับพิษร้อน
- 2.5.13 เปลือกรากแก้ว แก้วไข้ ทำให้อาเจียน แก้วโรคผิวหนัง
- 2.5.14 ผลอ่อน ให้น้ำยาพยาธิ แก้วโรคผิวหนัง และปัสสาวะพิการ

2.6 ปลูกลงเป็นแนวกันลม และเป็นไม้ให้ร่ม เนื่องจากมีใบหนาทึบ รากลึก ทนแล้ง ทนดินเค็ม ผลัดหรือทิ้งใบในเวลาสั้น นิดออก มีผล มีใบ ในระหว่างฤดูร้อน

สนใจรายละเอียด ติดต่อได้ที่ :-

ส่วนปลูกป่าภาคเอกชน สำนักส่งเสริมการปลูกป่า กรมป่าไม้
เขตจตุจักร ถนน.10900 โทร. 0 2579 7725, 0 2561 4292-3 ต่อ 5536

สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 1-13
สำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้สาขาทุกสาขา

